

УДК 331.102.24:331.36

ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Валерій Орлов,

доктор педагогічних наук, професор,

провідний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

КЛЮЧОВІ

СЛОВА: професійна школа, педагог, педагогічна діяльність; технології, засоби, професійна кар'єра, кар'єрні орієнтації; майбутній кваліфікований робітник.

Реферат

У статті висвітлено соціально-економічну, психолого-педагогічну і професійно-методичну значущість кар'єрних орієнтацій як феномену в особистісній структурі випускників професійних коледжів і ліцеїв. Незалежно від економічного стану в державі, професійний розвиток випускників, добробут молодих фахівців залежить, насамперед, від їхніх кар'єрних орієнтацій.

Наголошується на тому, що важливим чинником професійного розвитку учнів коледжів і ліцеїв є визначені педагогом професійного навчання цілі фахової діяльності у підготовці вихованців до професійної кар'єри.

Звертається увага на те, що педагог професійного навчання має можливість орієнтувати майбутнього фахівця на успішну професійну кар'єру. Разом з тим автор зауважує, що формування кар'єрних орієнтацій не повинно відбуватися спонтанно. Це важливий і досить складний психолого-педагогічний процес, від якого значною мірою залежить майбутнє випускника професійного навчального закладу.

Зазначено, що робота щодо формування кар'єрних орієнтацій майбутніх робітників має відбуватися у тісній взаємодії з практичним психологом і плануватися відповідними службами кар'єрного консультування у співпраці з роботодавцями і соціальними партнерами.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми зумовлена глибоким дохідно-майновим розшаруванням українського суспільства, що зумовило соціально-економічну і політичну нестабільність у 2004р., яка не подолана й у 2013-2014 рр. та істотно підвищилася, оскільки основні наслідки реформ 2015 р. стали тягарем для невеликої, але численної частини соціуму, загрожуючи подальшим зростанням безробіття і падінням рівня життя населення [1]. З-поміж причин економічної кризи науковці вирізняють: деградацію традиційних промислових підприємств, руйнування грошової системи, банкрутство банківського сектора, деструктивні регулювальні дії уряду, нпсамперед, в питаннях оподаткування, «заморожування» соціальних виплат і зарплатні працівникам бюджетних установ. Економісти наголошують на відповідальності урядовців і політиків, дії або бездіяльність яких детермінували розвал національної економіки, вказують на особливу складність ситуації вітчизняного ринку праці, нарікають на технологічну застарілість виробництва,

переважання традиційних моделей, методів і технологій економічного розвитку держави. Такі негативні явища зумовлені, перш за все, відсутністю ринкової конкуренції та бюрократичним протекціонізмом великих підприємств. Діюча економічна модель не лише гальмує розвиток країни, а вирізняється потужною руйнівною силою, – стверджує В. Лановий [4]. Вказані проблеми – не нові, про них громадськість поінформована з різних джерел – засобів ЗМІ, соціальних мереж, Інтернету. Однак зауважимо, що, розкриваючи суперечливі питання економічного життя країни, фахівці недостатню увагу приділяють власне людському фактору. Успішне подолання кризових явищ у будь-якій країні можливе лише тоді, коли до цієї справи буде залучено більшість працездатних громадян суспільства. Подолання кризи на рівні суспільної свідомості – це набагато складніший і важливіший процес, ніж модернізація промислового виробництва. Тому особливої актуальності набуває проблема розвитку суспільної свідомості, зокрема, формування

кар'єрних орієнтацій майбутніх працівників промислової й інших сфер людської діяльності.

Мета статті – розкрити значення динамічного розвитку кар'єрних орієнтацій майбутніх робітників у їхньому професійному становленні, окреслити концептуальні підходи до вирішення означеної проблеми, проаналізувати педагогічні умови і практичний досвід щодо стимулювання пізнавальної активності і мотивації професійного саморозвитку учнів ПТНЗ завдяки інтеграції процесів формування професійної і кар'єрної компетентності.

Аналіз результатів попередніх досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів. Концептуальні підходи до формування кар'єрних орієнтацій і відповідний педагогічний досвід висвітлені у працях вітчизняних дослідників: С. Алексеевої, В. Байдуліна, В. Біскупа, Н. Величко, Д. Закатнова, Л. Злочевської, Л. Карамушки, Л. Кузьмінської, О. Кучерявого, В. Овсянникової, А. Поплавської, а також зарубіжних авторів – С. Кові, Є. Могильовкіна, Д. Супера, Е. Шейна, Л. Якокка. Вчені наголошують на тому, що формування кар'єрних орієнтацій і розвиток кар'єрної компетентності – це складна динамічна система кількісних і якісних змін, які в той чи інший спосіб відбуваються у свідомості учнів професійної школи. Зміни пов'язані з їхнім віком та збагаченням життєвого досвіду, відповідно до соціальних умов, у яких вони живуть, й індивідуальними особливостями психіки. Серед типових психологічних проблем щодо формування кар'єрних орієнтацій і професійного становлення сучасної особистості професор В. Лозовецька виділяє: неузгодженість ідеального і реального образу обраної професії, несприйняття ціннісних орієнтацій щодо успіху в професійній діяльності в умовах ринкового середовища, неузгодженість реальної та ідеальної

мотивації щодо професійної самоактуалізації особистості в сучасних умовах праці, неадекватність самооцінки власних здатностей та можливостей [5]. Завідувач лабораторії професійної кар'єри ПІТО НАПН України Д.Закатнов наголошує на важливості проектування виховних педагогічних технологій, в тому числі – технологій підготовки молоді до вибору і реалізації професійної кар'єри з урахуванням особливостей розвитку особистості та кар'єрних орієнтацій на етапі набуття професійної підготовки [2].

Виклад основного матеріалу.

Складні соціально-економічні умови, в яких опинилася Україна в період відновлення своєї незалежності, вимагають від її громадян прояву творчої й ділової активності, підприємницьких якостей, спрямування своїх зусиль на відчутний внесок у життя оточуючих людей, на допомогу в організації робочих місць, досягненні успіху в професійній діяльності, створенні умов для кар'єрного зростання. Відзначимо, що жодна модернізація і перебудова економіки країни не відбудеться, якщо не буде видозмінено громадську позицію, а свідомість кожного громадянина не буде налаштована на активну участь в соціальному й економічному зростанні суспільства. Від того, якого характеру набуватимуть кар'єрні орієнтації молоді, залежать успіхи в майбутньому соціально-економічному розвитку держави. Значну роль у формуванні професійної і кар'єрної орієнтації майбутніх працівників промислової та інших сфер суспільної діяльності може і повинна відігравати система професійної освіти України.

Саме професійна освіта має можливість впливати на зміну світоглядних позицій майбутніх фахівців, формувати в них професійну свідомість, в якій закладені основи професійної і кар'єрної компетентності, потреба молодого фахівця у самореалізації. Основою такої позиції є

бажання вкладати свої зусилля у розвиток суспільства.

Значним недоліком вітчизняної професійної освіти є те, що вона, переважно, зорієнтована на підготовку пасивних виконавців. Традиційно готуємо майбутнього фахівця до того, що на своєму робочому місці він отримає «посадову інструкцію», якою має, безумовно, керуватися. Ми привчаємо учнів до думки, що більшість працівників є підлеглими і мають виконувати те, що їм наказують. У сучасних наукових дослідженнях доведено, що пасивне виконання так званих «посадових інструкцій» гальмує професійний розвиток фахівця і мінімізує його здатність реалізувати свої потенційні можливості у професійній діяльності. Пасивне виконання посадових інструкцій у нестабільній реальності нового світу за короткий час робить такого працівника непотрібним. Причина в тому, що отримана молодим фахівцем посадова інструкція встигає застаріти ще до того, як він її отримав. У сучасному світі, якщо фахівець не буде самовдосконалюватися, адаптовувати себе до проблем, що постають перед ним особисто і перед виробничим колективом, в якому він хоче працювати, то дуже швидко залишиться з дипломом про певний рівень професійної освіти, але без роботи. Сучасний роботодавець хоче бачити в працівникові людину, яка сприяє вирішенню проблем, а не фахівця, який з часом сам стає проблемою для роботодавця.

Якщо працівник вважає себе виконавцем інструкцій і це його повністю задовольняє, то йому доведеться усвідомити себе «інструментом у чужих руках», і сповідувати таку позицію до завершення професійного шляху. Якщо ж ми – педагоги – прищепимо учням бажання шукати, знаходити і вирішувати проблеми, то сформуємо їх цілісними особистостями нової епохи – епохи знань, епохи інноваційних перетворень, активними членами

інформаційного суспільства. Такі випускники коледжів і ліцеїв здатні досягти значних успіхів у кар'єрі, зробити посильний творчий внесок у суспільний прогрес на своєму робочому місці. Важливо, щоб учні, завершуючи навчання, були налаштовані самостійно вирішувати проблеми, а не прилаштовувалися у пошуках роботи до існуючих інструкцій.

Одним із напрямів модернізації професійної освіти вважаємо – внесення змін у зміст професійної підготовки майбутніх фахівців, у формування їхніх ціннісних і кар'єрних орієнтацій, мотивацію пізнавальної діяльності, самопізнання і професійного саморозвитку. Традиційно у вітчизняній системі виробничих відносин і залучення робітників до активної участі у реформуванні виробництва, підвищенні продуктивності праці відіграло матеріальне стимулювання. Така світоглядна позиція переважає в більшості випускників професійної школи. Найкращим місцем працевлаштування вважається те, де висока зарплата. Учені розвинених країн Європейського Союзу і США аргументовано довели, що в цивілізованому світі мотивує людей до праці не стільки матеріальна винагорода, скільки внесок, який, на їхню думку, вони можуть зробити задля розвитку справи. Відомий у світі в галузі лідерства письменник, педагог і консультант С. Кові стверджує, що заробітна плата – це очікування, а не стимул для творчої самореалізації. Доведено, що зарплатня є очікуваною, і працівник лише розраховує на її, відповідний витратам індивідуально-особистісних ресурсів, розмір. Проте вчені зауважують, що людина, отримуючи високу зарплату, може й зненавидіти кожну хвилину перебування на роботі. «Часом такі люди звільняються і переходять на інше місце, де зарплата менша, а мотивація вища. Більшість з них безоплатно працювали б вечорами й у вихідні, докладаючи до цього навіть значно більше зусиль, ніж в основний робочий час,

знаючи, що їх робота буде належно поцінована суспільством» [3]. Людина, яка працює, керуючись лише матеріальним інтересами, не може стабільно давати якісну продукцію, оскільки зорієнтована не на якість, а на заробіток, тобто її мета не співпадає (не узгоджується) з потребами суспільства. Відтак, і суспільство також не зможе підтримати такого фахівця в його кар'єрних сподіваннях.

Спільною причиною незадоволеності багатьох працівників власним соціальним станом і професійною кар'єрою вважаємо розходження в їхніх уявленнях щодо самих себе і того, якими вони є насправді. Виявлені розходження потребують психолого-педагогічної корекції. У контексті кар'єрних орієнтацій корекція передбачає формування переконання, що цінність людини як особистості є не зовнішньою, а внутрішньою, тобто утверджується на рівні самосвідомості. Педагогам професійних навчальних закладів бажано чітко розуміти і пояснювати учням нескінченність їхнього індивідуального творчого потенціалу: кожний з нас – це особистість із нескінченним потенціалом і, на відміну від машини, ми здатні вибирати, яким хоче бути кожен з нас.

У визначенні кар'єрних орієнтацій учні часто звертаються до досвіду інших людей, і, порівнюючи себе з відомими особистостями, вимірюють свою значущість, оцінюють рівень власних можливостей і досягнень сумою зароблених грошей. На думку вчених, люди, соціальна позиція яких зводиться до постійного порівняння себе з іншими, зберігають таку орієнтацію тривалий час, поцінуючи лише думки інших людей про себе, турбуються тільки про те, наскільки оцінки сторонніх відповідають їхнім ціннісним орієнтирам. Так люди втрачають свою індивідуальність. Це справжня «крадіжка індивідуальності», - пише С. Кові. Такі працівники вже не здатні вносити унікального внеску, оскільки втратили

цінності й те вартісне й унікальне, що в них було» [3].

Сучасний прогрес суспільства, виробництва, економіки України вимагає від кожного з нас оволодіння «засобами інтелектуального виробництва», незалежно від обраної професії. Це нова освітня парадигма у системі професійної освіти, що утвердила себе в економічно розвинених країнах світу, де, як стверджують вчені, формою власності, сучасним джерелом прибутку є «спрямований інтелект, тобто здатність набувати і застосовувати знання» [6]. В Україні така парадигма вже декларується, але в реальній практиці ще не набула належного розповсюдження.

Важливими категоріями для формування професійних і кар'єрних орієнтацій кожної людини, про які не згадується в Державному стандарті професійної підготовки майбутніх фахівців, є обдарованість, захопленість і моральна відповідальність. Система професійної підготовки, відповідно до стандартів, орієнтує майбутніх фахівців на виконання певних функцій. Наприклад, якщо учень першого курсу стверджує: «Я хочу бути слюсарем, механіком або штукатуром», то це є орієнтація на виконання функцій слюсаря, механіка, штукатура. У вимірах індустріальної епохи, це є закономірним явищем. Учень обрав професію, і в його уявленні формується провідна функція, яку виконує фахівець такої галузі. В економічно розвиненому інформаційному суспільстві обдарованість, захопленість, моральна відповідальність – три найважливіших риси людини, що роблять фахівця справді конкурентоздатним і бажаним працівником. Виявити ці якості, розвинути їх у майбутнього робітника – складне, але важливе завдання педагогічних працівників, яке є основою формування кар'єрних орієнтацій фахівця у новому цивілізаційному просторі.

Суть нового підходу до формування кар'єрних орієнтацій майбутніх фахівців і адаптації молодих фахівців на виробництві полягає в розумінні ними власної ролі у продуктивному розвитку виробництва, розв'язанні суперечливих питань. Тобто, коли випускник приходять на роботу із запитанням: не що він має робити, а чим може бути корисним для вирішення проблем, що стоять перед виробничим колективом і роботодавцем. Наприклад, правильно сформована кар'єрна орієнтація відображається у такому вислові: *«Я працюю на будівництві не лише заради того, щоб матеріально забезпечити себе і свою сім'ю, а реалізувати свій людський потенціал заради того, щоб люди мали якісне, сучасне житло. У цьому моє покликання, це мій внесок у розвиток суспільства».*

На етапі переходу від індустріального суспільства до інформаційного ми не повинні обмежувати процес професійної підготовки оволодінням вміннями і навичками. Для успішної кар'єри в інформаційному суспільстві уявлення майбутнього фахівця про професійний успіх, його професійні та кар'єрні орієнтації мають ґрунтуватися на значно більших (практично, необмежених) об'ємах інформації, і бути спрямованими на творчу реалізацію власного інтелектуального потенціалу. Тому, навчаючи й розвиваючи в учнів професійні здібності, у бесідах про майбутню професійну кар'єру маємо більше звертати увагу на формування уявлень про успіх у професійній кар'єрі та можливості реалізації їхніх обдарувань в нових умовах.

Категорія обдарованості охоплює здібності, якими певною мірою має володіти майбутній робітник для визначення мети, змісту, способів і технологій діяльності. Обдарованість кожної людини – унікальна, бо поєднує в собі неповторне співвідношення обдарувань. «Це як відбитки пальців на руці» [7]. В освітній практиці часто підміняють поняття таланту (обдарованості) та категорією

«навички», що формується в процесі навчання. Учень може розвинути навички, не маючи відповідних обдарувань. Якщо ми, спрямовуючи зусилля учня на розвиток навичок, не враховуємо індивідуальних обдарувань, то не зможемо допомогти йому розкритися, самореалізуватися, що є головною умовою його цілісності і майбутнього успіху в професійній діяльності. Як показує практика, труднощі виникають саме на етапі виявлення обдарованості в майбутніх фахівців та визначення тих якостей людини, що свідчать про обдарованість, і тих, що є набутими. У формуванні кар'єрних орієнтацій бажано акцентувати увагу на ознаках обдарованості.

Спробуйте разом з учнями відповісти на запитання:

- *Що Вам вдається робити легко і якісно?*
- *Що Ви вмієте робити найкраще, і люди звертаються до вас у такій діяльності?*
- *Чи подобається Вам те, що ви робите?*
- *Якби Ваших наставників і однокурсників попросили перерахувати Ваші обдарування, що б вони відповіли?*

У роздумах над відповідями на ці запитання спробуйте розкрити таланти учня. Важливою є порада: зосередитися на тому, що дається легко. Займатися справою, яка вдається вам значно краще за інших, і від якої ви отримуєте найбільше задоволення [8].

Педагог може створити такі умови, за яких учень отримуватиме задоволення від навчання. Джерелом такого задоволення, як правило, є реалізація у процесі оволодіння професією усвідомлених обдарувань. З цього починається захопленість майбутньою професійною діяльністю, професійною кар'єрою. Чи є потреба контролювати учня і викладача, які захоплені своєю справою? Звісно, що ні. Людину захоплену ображає сама думка про те, якщо їй наказують: як, коли і що робити.

Валерій Орлов. Формування кар'єрних орієнтацій учнів професійної школи як педагогічна проблема

Виявити в учневі його захопленість і талант можна у процесі педагогічного спілкування за допомогою поставлених коректних запитань:

- *Чим Ви займаєтеся у вільний час?*
- *Що Вас надихає?*
- *Про що Вам хотілося б посперечатися?*
- *Що Ви читаете?*
- *Чим Ви цікавилися до вступу до нашого навчального закладу?*
- *Що Вас захоплює у професії, яку ви опановуєте?*

Можливо, що не власне відповіді на запитання, а роздуми над ними. Бесіда з педагогом-наставником стане рушійною силою формування правильних кар'єрних орієнтацій учня, розвитку відповідального ставлення до навчання і майбутньої професійної діяльності. Таке ставлення виключає потребу в зовнішніх стимулюваннях, наказах і додаткових інструкціях. Людина сама шукає найкращий спосіб вирішення поставлених перед нею завдань.

Кар'єрні орієнтації, які не коригуються внутрішньою відповідальністю фахівця, втрачають сенс. Якщо робота, яку людина виконує, суперечить її моральним переконанням, руйнує її цілісність, то ніякий успіх не компенсує розчарування в обраній професії. І навпаки: якщо результати праці відповідають моральним принципам і переконанням, то, незалежно від посади, людина отримує задоволення, душевний спокій, насолоду від реалізації своїх потенційних можливостей, і готова максимально віддати сили для досягнення мети. «Будете ви таксистом, кухарем або генеральним директором, - пише С. Кові, - ваша кар'єра може стати великою, якщо віддаватимете людям найкраще з того, що маєте в душі. Ви не уникнете труднощів і проблем, зате відчуєте глибоке задоволення,

ділячись своїми талантами, своєю пристрасною і схильністю своєї совісті» [3].

Вчителю й учневі професійної школи у їхньому педагогічному спілкуванні важливо розмірковувати над питаннями:

- *Чи відчуваєте Ви, що ваша робота і навчання вимагають від Вас вищих проявів обдарувань, захопленнь, моральної відповідальності? Чому?*
- *Більшість людей вважають своїм обов'язком виконувати виробничі функції, асоціюючи їх з професією – слюсар, продавець, секретар, бригадир, тощо. Яка різниця між виконанням функцій і кар'єрою?*
- *Є фахівці, які на запитання про те, чим вони займаються, говорять не про посаду, а про свою персональну відповідальність перед людьми. Що це означає для Вас? За що відповідаєте Ви? У чому полягає Ваша відповідальність перед людьми, навчальним закладом, роботодавцем, колегами?*

Важливо розуміти, що майбутній робітник має бути не лише висококваліфікованим фахівцем, але й мати сучасні кар'єрні орієнтації, тобто орієнтуватися не лише на виконання функціональних обов'язків, а й сформувати впевненість у тому, що його конкурентоздатність серед інших претендентів на робоче місце буде залежати від того, що він зможе запропонувати для вирішення проблем, які є в роботодавця. Випускник професійного навчального закладу має бути впевненим у собі, і його не повинна турбувати думка, що на ринку зайнятості він зможе знайти лише ту роботу, яка йому нецікава, або безперспективна.

Учні не повинні орієнтуватися на отримання будь-якої роботи. Наше завдання – орієнтувати їх на пошук «своєї справи». Робота – це те, що ми з вами робимо за гроші. «Своя справа» – це те, що кожного з нас захоплює. Люди, зазвичай, говорять про своє

покликання, а не про кар'єру. Можливо, тому в плануванні своєї кар'єри їм бажано орієнтуватися на свою обдарованість, захоплення і справу, за яку здатні нести моральну відповідальність.

Висновок. У сучасних складних соціально-економічних умовах майбутній фахівець із правильними кар'єрними орієнтаціями мав би керуватися думкою: якщо мені не вдасться знайти роботу, на якій є можливість реалізувати власні обдарування і яка б мене захоплювала, то я зможу створити своє робоче місце сам. Для цього ще під час

навчання маю досягти найвищого рівня професійної майстерності, оволодіти організаційними і лідерськими якостями, щоб своєю працею бути корисним людям та затребуваним у суспільстві.

Перспективою подальших досліджень вважаємо узгодження організаційно-методичного забезпечення процесу формування кар'єрних орієнтацій учнів вітчизняної професійної школи із соціально-економічними запитами глобалізованого суспільства.

Література

1. Геєць В. Економіка України 2016 року. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.business.ua/politics/ekonom_ka_ukra_ni_2016_roku-282704/ – Назва з екрану.
2. Закатнов Д. Педагогічні технології підготовки учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри: методичний посібник / [Д. О.Закатнов, В. Ф Орлов., Л. С. Злочевська, Ю. О. Павлов, В. С. Локшин– К., 2015. – 222 с.
3. Кови С. Правила выдающейся карьеры / Стивен Кови, Дженнифер Колосимо: пер. с англ. М. Мацковской. – М.: Манн, Иванов и Фербер; Эксмо, 2013. – 224 с.
4. Лановий В. Анатомія кризи української економіки / Економічна правда. 4 вересня 2015 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/16/546489/> – Назва з екрану.
5. Walentyna Łozowiecka. Teoretyczne i praktyczne zasady kształtowania postaw konkurencyjnej zdolności jednostki / W.Łozowiecka /Edukacja i praca. Konteksty – wyzwania –antynomie. Bydgoszcz, 2008. – s. 247-256.
6. Falkenberg Steven, “Factors in Employee Motivation/ Satisfaction”, Eastern Kentucky University, 1997. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://people.eku.edu/falkenbergs/motive.htm>. – Назва з екрану.
7. The Paradox of Charles Hand [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.strategy-business.com/article/03309?gko=f3861> – Назва з екрану.
8. Richard Koch, The 80/20 Principle, Doubleday, 1999. – P. 174.

Реферат

Формирование карьерных ориентаций учащихся профессиональной школы как педагогическая проблема

Валерий Орлов,
*доктор педагогических наук, профессор,
ведущий научный сотрудник лаборатории профессиональной карьеры
Института профессионально-технического образования НАПН Украины*

Валерій Орлов. Формування кар'єрних орієнтацій учнів професійної школи як педагогічна проблема

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

профессиональная школа, педагог, педагогическая деятельность; технологии, средства, профессиональная карьера, карьерные ориентации; будущий квалифицированный рабочий.

В статье акцентируется внимание на социально-экономической, психолого-педагогической и профессионально-методической значимости карьерных ориентаций как феномена в личностной структуре выпускников профессиональных колледжей и лицеев. Независимо от экономического положения в государстве, профессиональное развитие выпускников, благосостояние молодых специалистов зависит, прежде всего, от их карьерных ориентаций.

Подчеркивается, что важным фактором профессионального развития учащихся колледжей и лицеев являются определенные педагогом профессионального обучения цели профессиональной деятельности в подготовке воспитанников к профессиональной карьере.

Обращается внимание на то, что педагог профессионального обучения имеет возможности ориентировать будущего специалиста на успешную профессиональную карьеру. Вместе с тем автор отмечает, что формирование карьерных ориентаций не должно происходить спонтанно. Это важный и достаточно сложный психолого-педагогический процесс, от которого в значительной степени зависит будущее выпускника профессионального учебного заведения.

Отмечено, что работа по формированию карьерных ориентаций будущих рабочих должна происходить в тесном взаимодействии с психологом, и планироваться соответствующими службами карьерного консультирования в сотрудничестве с работодателями и социальными партнерами.

Abstract

Formation of career orientations of students in vocational school as a pedagogical problem

Valeriy Orlov,

Doctor of Science, Professor,

Principal researcher of Laboratory of professional career

Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine

KEY WORDS:

vocational school, teacher, teaching activities; technology, tools, career, career orientation; future skilled worker.

The article highlights the socio-economic, psychological, pedagogical and methodological significance of professional career orientations as a phenomenon in the personal capacity of graduates of professional colleges and high schools. Regardless of the economic situation in the country, the professional development of graduates, young professionals' well-being depends primarily on their career orientation.

It is noted that the important factor in the professional development of students of colleges and lyceums is determined by the objectives of professional activities in preparation of students for professional careers identified by professional training teacher.

Attention is drawn to the fact that professional training teacher has opportunities to aim students at achieving a successful professional career. However, the author notes that the formation of career orientation should not happen spontaneously. This is an important and very complex psychological and pedagogical process on which largely depends the future of professional institution graduate.

It is noted that the work on formation of career orientations of future workers must take place in close cooperation with the practical psychologist and should be planned by relevant services of career counseling in collaboration with employers and social partners.

References

1. Geyets V. *Ekonomika Ukrainy 2016 roku*. [Elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: http://www.business.ua/politics/ekonom_ka_ukra_ni_2016_roku-282704/ – Nazva z ekranu.
2. Zakatnov D. *Pedagogichni tehnologiyi pidgotovky uchnivskoyi molodi do vyboru j realizaciyi profesijnoi kar'yery: metodychnyj posibnyk* / [D. O.Zakatnov, V. F Orlov., L. S. Zlochevska, Yu. O. Pavlov, V. S. Lokshyn– K., 2015. – 222 s.
3. Kovi S. *Pravila vydayushhejsya kar'ery* / Stiven Kovi, Dzhennifer Kolosimo: per. s angl. M. Maczkovskoj. – M.: Mann, Ivanov I Ferber; Eksmo, 2013. – 224 s.
4. Lanovyj V. *Anatomiya kryzy ukrajinskoyi ekonomiky* / Ekonomichna pravda. 4 veresnya 2015 r. [Elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/publications/2015/06/16/546489/> – Nazva z ekranu.
5. Walentyna Łozowiecka. *Teoretyczne i praktyczne zasady kształtowania postaw konkurencyjnej zdolności jednostki* / W.Łozowiecka / *Edukacja i praca. Konteksty – wyzwania – antynomie.* – Bydgoszcz, 2008. – S. 247-256.
6. Falkenberg Steven. «Factors in Employee Motivation/ Satisfaction», Eastern Kentucky University, 1997 [Elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: <http://people.eku.edu/falkenbergs/motive.htm>. – Nazva z ekranu.
7. *The Paradox of Charles Hand* [Elektronnyj resurs] / Rezhym dostupu: <http://www.strategy-business.com/article/03309?gko=f3861> – Nazva z ekranu.
8. Richard Koch. *The 80/20 Principle*, Doubleday, 1999. – P. 174.